
ÖĞRETMENLERİN SENDİKALILAŞMA HAKKI ÜZERİNE(*)

Değerli Arkadaşlarım,

Mülkiyeliler Birliği Genel Başkanı Sayın Prof. Dr. Alparslan Işıklı'ya ve yönetim kurulu üyesi arkadaşlarına Mülkiyeliler Birliği'nde bana böyle bir olanağı sağladıkları için çok teşekkür ediyorum.

Memurların sendika hakkının ulusal hukukumuzda herhangi bir yasak duvarına çarpmayacağı yolunda yıllar önce sayın Işıklı ile birlikte ilk sinyalleri veren Sayın Prof. Dr. Mesut Gülmez dostumuzun da burada olması öyle sanıyorum ki söyleşimize zenginlik katacaktır.

Arkadaşlar, “sendika hakkı” bildiğiniz gibi toplumsal insan haklarındandır ve toplumsal insan haklarını iki kategoriye ayırabiliriz. Bunlardan birisi “*medeni ve siyasal insan hakları*” ötekisi de “*sosyal ve ekonomik insan hakları*” olmak üzere. Medeni ve siyasal haklar, bildiğiniz gibi klasik haklardır, özellikle İkinci Dünya Savaşı'na değin insanlık tarihinde savaşımı yapılan haklardır. Ekonomik ve sosyal insan hakları ise, sendikal haklar olarak ifade edebileceğimiz haklardır ve bugünkü söyleşimizin konusu bu haklara karşılık düşer. Fakat sendikal haklara geçmeden önce medeni ve siyasal haklar konusunda birkaç şey söylememe izin vermenizi diliyorum.

* 13.06.1990'da Mülkiyeliler Birliği'nce düzenlenen konferansta yapılan konuşma.

Türkiye'de devlet memurlarının siyasal partilere üye olamaması gibi çok önemli bir olumsuzluk daha hâlâ sürmektedir. Bu durum, siyasal insan haklarının bile ülkemizde önemli bir ölçüde yaşama geçirilemediğini gösterir. Gerek dernek düzeyinde, gerekse bundan böyle sendikal düzeyde yürüteceğimiz Türkiye öğretmen hareketi boyunca biz, aynı zamanda siyasal hakların da savaşımını vermek zorundayız. Yani tüm devlet memurlarının siyasal partilere üye olmaları konusunda da savaşım vermek, insan hakları savaşımı, demokrasi savaşımı olarak bizim her zaman gündemimizde olmalıdır. Nasıl ki Avrupa ülkelerinde sendika yöneticileri ve tüm devlet memurları siyasal partilere özgürce üye olabiliyorlarsa ve sendika yönetiminde bulunmaları siyasal parti üyeliklerini düşürmüyorsa Türkiye'de de aynı durum olmalıdır. Bu yaşamsal bir önem taşımaktadır. Bunun sağlanması halinde demokratik kitle örgütlerinde ve sendikalarda bu kuruluşların asıl işlevlerini engelleyen bir takım sorunların çıkması en azından asgariye inebilir. Bu konuyu o açıdan da son derece önemli sayıyorum.

Değerli Arkadaşlarım,

Ekonomik ve sosyal insan haklarının kazanılması savaşımını iki kategoride düşünebiliriz. Yani bu hakları elde etmenin yolları açısından iki şık üzerinde durabiliriz. Bunlardan biri doğrudan doğruya bunları istemek. Biz Türkiye öğretmen örgütçülüğünde dernek düzeyinde geleneksel bir örgütçülük yaptığımız dönemlerde siyasal iktidarlara, Milli Eğitim Bakanlığı'na dilek listeleri sunardık. Öğretmenlerin ek ders ücretleri arttırılsın, tayin ve nakillerdeki haksızlıklar giderilsin türünden, bitmez tükenmez listeler hazırlar, Bakanlığa sunardık. Nere deyse hiçbir yaptırım olanağı yoktu bu kuruluşların. Kişilerin, tüzel kişiliklerin böyle, bu biçimde hak isteminde bulunmakla yetinmeleri kuşkusuz ki bir yöntemdir. Oysa bunun yanı sıra ve bundan daha önemli bir hak arama yöntemi vardır. Bu yöntemeye göre çalışanların doğuştan var olan

ekonomik ve sosyal haklarını *doğrudan* istemekle kendilerini sınırlamak yerine, bu hakları kurtarmanın, kazanmanın aracı olan sendikal haklar isteminde bulunmak gerekir. Başka bir anlatımla şöyle de diyebiliriz: Ek ders ücretlerinin artırılması, demokratik çalışma koşulları, adaletli atama ve yer değiştirme işlemleri vb. istemek yerine bu ve benzeri istemleri gerçekleştirmenin bir aracı olarak grevli ve toplusözleşmeli sendika istenmelidir. Böylelikle ekonomik ve sosyal hakları *doğrudan* değil, *dolaylı* olarak istemiş oluruz.

Hiç unutulmasın ki bu dolaylı yol düzen içi bir yol olduğu halde kolay kazanılmıyor. Nitekim *doğrudan* hak isteminde bulunduğumuzda belli bir "hoşgörü" gösterilebiliyor. Çünkü bu yöntemde hiçbir ağırlığımız, etki gücümüz, yaptırım olanağımız bulunmuyor. Niçin o hakları kazanmanın aracı olan grevli toplusözleşmeli sendika istediğimiz zaman önümüze tersine hemen engeller çıkartılıyor? Sendikal haklara sahip olduğumuzda egemen güçler ve onlar adına siyasal iktidarlar, ekonomik ve sosyal haklarımızı tek yanlı olarak ve keyiflerince belirleme olanağını yitiriyorlar da ondan.

En doğal, en yaşamsal bir insan hakkı olduğunu bildiğimiz sendikal haklar bir hak olarak ortada dururken bu hakkın kullanılması ülkemizde devlet memurlarına engellenmiştir, engellenmektedir. Buna gerekçe olarak da işçi-memur ayrımı getirilmiştir. Bedensel güçleriyle hizmet ve mal üretenler işçi sayılmıştır. Fakat zihinsel güçleriyle hizmet üretenler işçi kapsamının dışında tutulmuşlardır. Böylelikle yapay olarak işçi memur ayrımı yaratılmıştır. Ve bu ayrıma dayalı olarak da memurların sendikal hakları yok sayılmıştır.

Değerli Arkadaşlarım; bu aslında bir insan hakkı ihlalidir. Oysa bugün artık işçi-memur ayrımı paravan yapılarak memurların sendikal haklarını gasbetmenin, yok saymanın olanağı kalmamıştır. Çünkü çağımız

bilimsel teknik devrim çağıdır. Bilim ve teknikteki baş döndürücü gelişmeler sonucunda kas ve beyin gücü, üretimde önemini giderek yitirmekte, buna göre işçi-memur ayrımına gidilmesi olanağı ortadan kalkmaktadır. Bu durum, gelişmişlik düzeyi Avrupa ülkelerine oranla düşük de olsa ülkemizde bile fark edilebilmektedir. Başka bir deyişle zaten yapay bir ayrım olan "işçi-memur ayrımı"nı savunmanın olanağı artık ülkemizde bile iyiden iyiye ortadan kalkmaktadır.

Hal böyle iken, ulusal hukukumuzun, yürürlükteki yasalarımızın, ekonomik ve sosyal insan hakları yönünden de çağımızın gerisinde olduğunu görmekteyiz.

Bu durum, sadece memurların sendikal haklarının askıda tutulmasında değil, işçilerin 12 Eylül'den önceki sınırlı sendikal haklarının bile alabil-
diğine budanmış olmasında da kendini göstermektedir.

Değerli Arkadaşlarım,

Anayasa'nın çalışanların sosyal ve ekonomik haklarından söz edilen kimi maddelerine göre grevli toplu sözleşmeli sendika hakkı devlet memurları için de bir anayasal haktır.

Şimdi o maddelere bir göz atalım derseniz:

2. Madde: "Türkiye Cumhuriyetisosyal bir hukuk devletidir." Takdir edersiniz ki hem sosyal, hem de hukuk devleti olmanın gerekleri arasında ayrımsız tüm çalışanların sendikal hakları vardır.

11. Madde: *Anayasa hükümleri yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.*

"Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz."

Anayasa'nın bu maddesini 90. Maddesiyle ilişkisi bakımından anımsatıyorum.

17. Madde: “Herkes yaşama, maddi, manevi, varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.”

48. Madde: “Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir.”

49. Madde: “Çalışma herkesin hakkı ve görevidir. Devlet çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır. Devlet işçi işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır.”

55. Madde: “Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.”

Şimdi bütün bunlar, sendikal hakların Anayasal bir hak olduğunu göstermeye yeterlidir. Fakat Anayasa'nın bir başka maddesi vardır ki şöyle denilmektedir:

65. Madde: “Devlet sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, mali kaynakların yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.” Yani burada bir sınır konuluyor. Deniliyor ki, bu ekonomik ve sosyal haklar, sendikal haklar, ancak devletin mali olanakları elverirse yeterince tanınabilir, değilse tanınamaz deniliyor. Oysa ki, devletin ekonomik ve mali olanakları, ekonomik istikrarın korunması ne kadar keyfi düzenlemelerin konusudur biliyoruz. İhracatı teşvik primleri, vergi muafiyeti düzenlemeleri, hayali ihracatlara yeşil ışık yakan mevzuat ve siyasalar ve benzeri anımsandığında mali kaynakların yetersizliği mazeretine sığınma olanağının bulunmadığı apaçık bir biçimde görülecektir.

Değerli Arkadaşlarım,

Ulusal hukukumuzda sendika hakkını engelleyen ya da yasaklayan hiçbir hüküm yok. Ve bunun böyle olduğunu 1980'li yılların başlarında, o kâbuslu günlerde, hiç kimsenin henüz bir şey diyemediği günlerde Sayın Alpaslan Işıklı ve Sayın Mesut Gülmez söylediklerinde çok kimse inanamamıştı. “*Olmaz böyle şey, yani memurlar sendika kuramaz asla*” demişti hemen herkes. Fakat bugün bu gerçeğin herkes ayırındadır.

Ulusal hukukumuzdaki boşluğa ilaveten uluslararası iki sözleşme “*hak rejimi*” olanağını getiriyor ülkemize memurlar için. Bu hak rejimi hem sendika konusunda var, hem de *toplusözleşme* konusunda var biliyorsunuz.

Memurlara da Türkiye'de *sendika hakkı* sağlayan sözleşme, bildiğiniz gibi 1953'te yürürlüğe giren *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi (İHAS)*'dir. Ama bu “sendika hakkı” toplu sözleşmeyi ve grevi içermeyen bir sendika hakkıdır. Fakat İHAS'da “*sendikalar üyelerinin çıkarlarını toplu eylemlerle savunur ve bu yolda savaşımlar verir*” denildiğine göre işveren devletin memur sendikalarını dinleme zorunluluğu vardır. Her ne kadar pazarlığa oturma zorunluluğu yoksa da dinleme zorunluluğu vardır. Yani ne diyorsunuz, ne istiyorsunuz diye sorma ve dinleme zorunluluğu vardır. Bunu da bilmemiz gerekli önümüzdeki sendikal yaşam sürecinde. Ondandır belirtiyorum.

Bundan başka bir de biliyorsunuz yürürlük tarihi 1951 olan *ILO'nun 98 sayılı sözleşmesi* var. Bu sözleşme, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin sağladığı sendika hakkını toplusözleşme hakkıyla donatıyor.

Bu iki uluslararası sözleşme TBMM'nce onaylandığı için Anayasa'nın 90. Maddesi uyarınca kanun hükmündedirler ve Anayasa Mahkemesi'ne, aykırılık iddiasıyla götürülemezler. Anayasaya aykırı olsalar bile yürür-

lükte bulunacaklarına göre herhalde anayasanın bu iki uluslararası sözleşmeyle çelişen hükümleri bile geçersiz sayılmalıdır, sayılmak gerekir. Hele yasaların çelişen hükümleri, haydi haydi geçersiz sayılmak durumundadır. Biliyorsunuz Anayasa'nın 128. Maddesine ve 657 Sayılı Yasaya göre devlet memurlarının özlük hakları, ücretleri, maaşları tümüyle sosyal ve ekonomik hakları, tek yanlı olarak devlet tarafından belirlenir. Ve bu yasa gereğidir, anayasa gereğidir. Fakat onayladığımız için ülkemizi bağlayan 98 sayılı ILO Sözleşmesi ulusal hukukumuzun bu gereklerini geçersiz kılmak durumundadır. "Sendika" hakkını "toplusözleşme" hakkıyla donattığı için bu böyledir. 28 Mayıs 1990 günü kuruluşu yapılan EĞİTİM-İŞ Sendikamızın Tüzüğüne, buna dayanılarak toplusözleşme hakkı alınmıştır.

Değerli Arkadaşlarım,

EĞİTİM-İŞ Sendikasının Tüzüğünde, sanıyorum ilk kez uluslararası sözleşmelere dayalı bir sendika tüzüğü örneğini görüyoruz: "Sendika, anayasa, yasalar ve ülkemizin usulüne göre yürürlüğe koyarak taraf ve üye devlet olarak bağlı olduğu uluslararası sözleşme ve belgelerden doğan hak ve yetkilerini kullanarak üyelerinin sosyal, kültürel, ekonomik ve demokratik hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için gerekli çalışmaları yapar" denilmektedir.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi biliyorsunuz 1953'te, ILO'nun 98 sayılı sözleşmesi ise 1951 yılında TBMM'nce onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir. ILO 98'in onaylanışının üzerinden 39 yıl geçmiş. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin onaylanışının üzerinden ise 37 yıl geçmiş. Bu öyle ilginç bir şey ki, 37-39 yıldan bu yana, 40 yıla yakın bir süreden beri var olan bir yasal olanak var. Fakat bu olanak bugüne değin hiçbir kişi ve kuruluş tarafından hayata geçirilmemiş, geçirilmesinin savaşımı ve-rilmemiş. Türkiye'nin bu iki uluslararası sözleşmeyi kabulü 2. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllara rastlıyor ve aynı zamanda Türkiye'nin tek partili

yönetimden kurtuluşunu izleyen yıllara rastlıyor. Hem dünya çapında barışa ulaşılmasından ve hem de Türkiye'de tek partili rejime karşı yürütülen demokrasi savaşımının 1950'de sonuç vermesinden sonra bu iki sözleşmenin TBMM'de onaylanmış olması, öyle sanırım ki, pek şaşırtıcı değildir.

Değerli Arkadaşlarım,

Burada işin başka bir yönünü de dile getirmek durumundayım: Bilindiği gibi söz konusu iki uluslararası sözleşmenin TBMM'ce onaylandığı 1950'li yıllarda iktidarda Demokrat Parti bulunuyordu. 27 Mayıs'tan bugüne Demokrat Parti'nin mirasına sahip çıktığını söyleyen siyasal devinim ve o devinimin partileri olmuştur. Bugün bunların belli başlılarından ikisi vardır karşımızda. Birisi Doğru Yol Partisi, öteki de ANAP'tır. Onların, bu iki uluslararası sözleşme Demokrat Parti döneminde, onun parlamentoda çoğunlukta bulunduğu bir dönemde kabul edildikleri için, bu iki sözleşmenin hayata geçirilmesi konusunda diğer partilerden önde olmaları gerekir idi. Fakat bunu göremiyoruz. Bu hususu, özellikle Demokrat Parti'nin mirasını paylaşma yarışında olan bu partilerin böyle bir tarihsel sorumluluk altında bulduklarını anımsatmak için söylüyorum.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'ne göre sahip olduğumuz sendika hakkını çok abartmıyoruz biz, abartmamak da gerekir. Niçin? İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi (İHAS)'nin Avrupa Konseyi üyesi ülkelerce 1949'larda kabul edilmiş ve bizde 1953'te yürürlüğe sokulmuş olduğunu anımsayalım. 1949'lardan bu yana dünya o denli değişti ki, köprünün altından o denli sular geçti ki, hele hele yakın geçmişimizde başlayan ve hâlâ yaşamakta olduğumuz, daha da yaşayacak olduğumuz hızlı değişim süreci de dikkate alındığında, 1949 yılları için ideal olan bir şeyin artık 1990 dünyasında ve Türkiye'sinde pek ideal bir şey

olmadığını da düşünmemiz gerekir. Üstelik Avrupa Konseyi siyaset kurumdur. O nedenle Avrupa Konseyi etkinlikleri içinde siyaset içerikli haklar daha çok söz konusu olmuştur ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde yer alan sendika hakkı da toplu sözleşme ve grev hakkını içermemiştir. Bir düşünülün ki toplumsal demokrasi, sosyal demokrasi yok o dönemlerde Avrupa'da. Ama bugün Avrupa o çizgiyi çoktan aşmış. Toplumsal demokrasinin, sosyal demokrasinin boy verdiği ülkeler durumunda Avrupa ülkeleri. Demem, sendikal savaşımdaya dayanaklarımızdan biri olan İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi (İHAS), Avrupa'da sosyal demokrasinin henüz bulunmadığı, siyaset demokrasiyle yetinildiği bir dönemde kabul edilmiş bir sözleşmedir. Toplu sözleşme ve grev haklarını içermemektedir. Görüldüğü gibi ülkemizde dayanağı İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde bulunan sendika hakkı ideal bir hak değil, sendikal haklardan sadece bir tanesidir. Dolayısıyla, Türkiye'de memurların sendika hakkı vardır diye çıkış yaparken, savaşım verirken, ahım şahım bir hak istiyor da değiliz. Ya da ahım şahım bir hakkın savaşımını veriyor da değiliz. Bunu da bilmek zorundayız. Ama Türkiye gerçekliğinde içi boş bir sendika hakkının bile ne kadar yaşamsal öneminin olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz yine de bu söylediklerim. Kaldı ki Türkiye'yi bağlayan bir başka uluslararası sözleşmeye dayanarak toplu sözleşme hakkının da kullanılması savaşımı yürütüyoruz biz. ILO'nun 98 sayılı sözleşmesinin de kâğıttan hayata geçirilmesinin savaşımını yürütüyoruz. Sendikal haklar savaşımımız, açıktır ki bunun da ötesinde grev hakkını da amaçlayan bir savaşımdır.

Arkadaşlar;

Bu kısa açıklamadan sonra yine kısaca Türkiye öğretmen hareketi ve EĞİT-DER konusunda bir şeyler söyleyeceğim. Ondan sonra sizlerin sorularınıza geçmek istiyorum.

Biliyorsunuz Türkiye öğretmen hareketinin yüz yıla yakın bir geçmişi vardır. Bu süreç boyunca bu devinim çeşitli evrelerden geçip gelmiştir. Söze belleklerimizde canlılığını sürdüren Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF) ile ve de köy enstitülü öğretmenlerin Köy Öğretmen Dernekleri'nden başlayacak olursak oradan TÖS'e, İLKSEN'e, TÖB-DER'e, EĞİT-DER'e geliriz.

Türkiye öğretmen hareketini simgeleyen bu kuruluşlar boyunca devinimin giderek gelişen bir gidiş (seyir) izlediğini herhalde kesinlikle söyleyebiliriz. Onun 1965-1970 arasındaki sendikal dönemden sonra yine dernek düzeyine indirgenmiş olması, bu gerçeği değiştirmez. Çünkü TÖB-DER her ne kadar dernekse de TÖS'den daha çok sendikadır diyebiliriz bir bakıma. Örneğin TÖS döneminde işçi sendikaları ile iletişim ve ilişkide, uluslararası öğretmen sendikaları ile iletişim ve ilişkide, TÖB-DER'de olduğu denli ileride olunamamıştır. Kısacası TÖB-DER'in TÖS'e oranla bu açıdan biraz daha önde geldiği söylenebilir. Bu durumu daha iyi anlayabilmek için TÖB-DER'in DİSK'in onursal üyeliğine kabul edilmiş olduğunu ve yine FİSE'nin onursal ya da gözlemci üyeliğine kabul edilmiş olduğunu, Avrupa Ülkeleri İşçi Sendikaları Birliği olan ETUC'un bünyesindeki Eğitim İşkolu Sendikaları Birliği (ETUCE)'ne gözlemci olarak kabul edilmiş olduğunu anımsayabiliriz. TÖS döneminde bunlar yaşanmadı. Demem, dernek düzeyine indirgenmiş olsa bile Türkiye öğretmen hareketi daha yükseklerde oldu TÖS'den sonra.

Değerli Arkadaşlarım; 12 Eylül askeri müdahalesi ile demokrasinin vazgeçilmez kurumları olarak nitelenen parlamento ve partiler kapatıldığına göre sendikaların demokratik kitle örgütlerinin kapatılması düşünülemezdi. Gerçi bunların hepsi kapatılmış değildir. Fakat Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ve gençlik örgütleri ile birlikte TÖB-DER de kapatılmıştır. Malları gasp edilmiştir. Yönetim

kurulu üyeleri işkenceden geçirilmiştir, hapishanelerde çürütülmüştür. Bu trajediyi dile getirmek aslında bildiklerimizi yinelemek olacağından bu konuda daha fazla bir şey söylemek istemiyorum. Yoksa her seferinde söylenmesi, anımsanması ve bu rejimin faşizan ya da faşist niteliğini canlı tutmak için daima gündemde olması gereken olaylardır onlar.

12 Eylül ile birlikte Türkiye öğretmen hareketi de kesintiye uğratıldı. Türkiye öğretmenleri 1986'ya değin yani 6 yıl boyunca acaba nasıl bir çıkış yolu bulabiliriz diye düşünüp taşındılar. Sonuçta hareketin öncüleri olan öğretmenler bir dergiyle, abece dergisiyle yola çıktılar ve bu derginin oluşturduğu ortamda önceden kurguladıkları gibi bir öğretmen örgütünü yarattılar. Eğitimciler Derneği (EĞİT-DER) biliyorsunuz 1988 yılında kuruldu. EĞİT-DER Türkiye öğretmen hareketinin simgesi olan kendisinden önceki kuruluşların mirasçısı olduğunu her zaman söyledi. Fakat onun yanı sıra, onlardan farklı bir yanını da vurguladı. Dedi ki EĞİT-DER, *"eğitim emekçilerinin sendikal haklarını kazanmanın savaşımını vereceğim."* Bunu da tüzüğünün amaç maddesine dayandırdı. Amaç maddesinde tüzüğünün, *üyelerinin mesleki gereksinimlerini gidermek* vardır ve bu mesleki gereksinimlerin giderilmesi, yani eğitim mesleğinin sorunlarının çözümü için grevli toplu sözleşmeli sendikayı önkoşul olarak ileri sürdü, bunu her zaman, her fırsatta açıkladı grevli toplu sözleşmeli sendika hedefine yönelik olarak, savaşım vererek bugüne değin. Kamuoyunca da bilindiği gibi bu savaşım çeşitli evrelerden geçti. "Sendikal haklar savaşımı" olarak bilinen bu uğraş EĞİTİM-İŞ Sendikasının kurulmasıyla belli bir hedefe ulaştı. Fakat bu arada şunu da söylemeliyim: EĞİT-DER sendikal haklar savaşımını yürütürken temel bir uğraş olarak bunu yürütürken, güncel eğitim sorunlarına da kayıtsız kalmadı. Bu konudaki tepkilerini kamuoyuna sıcak sıcak ulaştırdı. Millî Eğitim Bakanlığı'na, hükümete, parlamentoya iletmeye çalıştı. Yani güncel eğitim sorunları üzerinde de duyarlılığını, etkinliğini gösterdi.

Yine EĞİT-DER, Türkiye'de yürütülen genel demokrasi savaşımının çözümüne de kayıtsız kalmadı. Özellikle insan haklarının söz konusu olduğu her yerde sesini yükseltti. Bunlar da sendikal haklar yolundaki çabaların yanı sıra yürütülen savaşım konularındandı.

Sendikal haklar savaşımı biliyorsunuz. *Sendikal Haklar Kurultayı* ile doruk noktasına yükseldi ve Kurultay'ı sendikal haklar savaşımını desteklemek üzere açılan imza kampanyası izledi. Daha sonra bölge toplantıları yapıldı. Bölge toplantılarını şube başkanları toplantısı izledi. Öteki işkollarında bulunan bizimle eşgüdüm içindeki kuruluşlarla ortaklaşa sendikal dayanışma kokteyli düzenlendi. Sonuçta da 15 Şubat 1990 günlü genelgemizle şubelerimizde sendikal haklar komisyonları oluşturuldu, sendikal haklar fonu açıldı. İşyerlerimiz olan okullarda çok etkin çabalara yöneldi.

Değerli Arkadaşlarım; iç içe geçen bu süreçlerin sonunda sendikal haklar savaşımımızın hedefi olan sendika girişimi aşamasına geldik ve bildiğiniz gibi 28 Mayıs 1990 günü Ankara'da EĞİTİM-İŞ Sendikası başvurusu yapıldı. Bu başvuru yasal olmayan bir takım engellere takıldı. Ama artık o engeller de aşılarak sendikamız tüzel kişilik kazandı. Başvurunun alındığına ilişkin alındı belgesi geldikten bu yana da bu konuda hiçbir duraksamaya (tereddüde) yer kalmadı.

Değerli Arkadaşlarım;

Bir buçuk milyon dolayındaki devlet memurlarının sendikal hakları alanındaki ilk kazanım olan EĞİTİM-İŞ'in tarihsel bir önemi ve değeri vardır. Eğer bu atılım, bu girişim başarıya ulaşmasaydı öteki işkollarında aynı uğraşıda olan kuruluşların şevki kırılılabirdi. Herhalde artık diyebiliriz ki Eğitim İş öteki işkollarındaki memurların da sendikal haklarını kullanmaya başlamalarının yolunu açan ilk sendikadır.

Değerli Arkadaşlarım,

Sözlerimi izninizle, beni dinlediğiniz için teşekkürlerimle burada kesiyim; varsa sorularınızı yanıtlamaya çalışayım.

- Açıklamalarında çok güzel bir konuya değindi konuşmacı. Dediler ki efendim işte ILO ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin kabulü 1951 ve 1953 yıllarında Demokrat Parti iktidarlarında gerçekleşmiştir. Bu partinin günümüzdeki mirasçılarını bu olaya sahip çıkartalım. Yani Demokrat Parti'nin devamı olan politikacıları niye bu konuda kullanmayalım, yararlanmayalım. Böyle bir öneriyle gittiğimizde sıcak bakacaklardır bir defa. Demirel'in de hoşuna gider, karşı tarafın da hoşuna gider. Diğer bir husus biz sendika kurarken politika yapmıyoruz. Yani şu partinin veya bu partinin destekçisi değiliz. Biz sendika kuracağız ve sosyal haklarımızı elde edeceğiz. Bu noktadan hareketle, bize yardımı dokunabilecek her gücü kullanmak zorundayız. Siyasetçileri kullanabiliriz, en önemlisi de basını kullanabiliriz. Ama aslolan kendi gücümüzdür.

- Arkadaşımız çok önemli bir noktaya değindi. Gerçekten bizim özgücümüzdür önemli olan. Yoksa bizim dışımızdaki destekçi güçlerin desteğine eğer işi bırakırsak, kesinlikle başarıya ulaşamayız. Elbette ki dış dinamikler önemlidir. Ama ondan da önemli olan, aslolan iç dinamiklerdir. Ve iç dinamiklerimizle eğer bir şeyler yapabilirsek yaparız. Zaten iç dinamikler yoksa, onların bileşimi olan özgücümüz oluşmamışsa, bize destek veren de olmaz. Ancak özgücümüz varsadır ki saygı gösterilir bize, destek verilir.

Değerli Arkadaşlarım;

İşçi sendikaları, memur sendikaları ve tabii ki eğitim emekçilerinin sendikası da burjuva sınıftan ve onun ideolojisinden bağımsız olabilmelidir. Ancak o zamandır ki onların ideolojik düzeyde sınıfsal

niteliğinden söz edilebilir. Siyasal partilerden de bağımsız olmaları durumunda ise kitlesel niteliğinden. Sınıf ve kitle sendikacılığında sendikanın sermaye sınıfı ve siyasal partiler tarafından kullanılması nasıl ki söz konusu olamazsa, sermaye sınıfı ve siyasal partilerin de sendika tarafından kullanılması söz konusu olamaz, olmamalıdır. Onun içindir ki “politikacıları, partileri kullanmak” deyimini yerinde olmuyor burada, sanırım arkadaşımız da isteyerek öyle demedi. Aslında partilerle sendikalar arasındaki ilişkiler “karşılıklı yarar ilkesi” temelinde olmak gerekir.

- Grevsiz, toplusözleşmesiz sendika büyük bir iş olarak lanse ediliyor. Oysa böyle bir sendikanın demokratik kitle örgütünden pek farkı yoktur. Sendika kurmak tabela asmak değildir. EĞİTİM-İŞ Sendikası EĞİT-DER'in bir devamı olarak lanse edildi. Oysa birileri adına üstten birilerinin hak talep etmesi devri artık kapandı.

- Evet, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nde yer alan “sendika hakkı” sadece sendika hakkıdır, yani grev ve toplusözleşme hakkını içermemektedir. Ama “öyle de olsa yaşamsal bir önemi vardır” dedim. Yani sendikal haklardan ötekiler (toplusözleşme ve grev hakkı) yoksa, “sendika hakkı” bize gerekmez diyemeyiz. “Ya hepsi, ya da hiçbiri” diyemeyiz. Grev ve toplusözleşme hakkı yoktur diye var olan sendika hakkını kullanmaktan geri duramayız. Kaldı ki EĞİTİM-İŞ Sendikası toplusözleşme de yapabilecek. Onun bu olanağı 98 Sayılı ILO Sözleşmesi'nden ileri geliyor.

Bu konuda son olarak şunu diyebilirim: Öteki tüm yollar tüketildiyse olabilir olanı yapmaktan geri durmak, olması gerekene ulaşmayı daha da geciktirir.

Değerli Arkadaşlarım;

Az önce de değindiğim gibi en temel gücümüz kendi gücümüzdür, özgücümüzdür. Sendikal haklar savaşımımız hele girişimle birlikte çok önemli bir ivme kazandığında sekteye uğratılırsa, tam da bu sırada özgücümüzü zaafa uğratan bir durum ortaya çıkartılırsa hoş bir şey olmaz bu. Ama böylesi konuların konuşulacağı yer burası değil, örgütümüzün yetkili organlarıdır. Onun için bu kadarla yetiniyorum; sözlerimi bitirirken hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Ağustos 1990.